

PER LA PAU PEACE IN PROGRESS

EDITORIAL

Esperances noves

Fotografia: Ahmad Hammoud
flickr.com/photos/ahmadhammoudphotography/
5409748371/

Tinc un somni... – Martin Luther King Jr.

La frase que encapçala aquest text és l'inici i alhora el títol d'un dels discursos més famosos del reverend King, pronunciat l'any 1963 i considerat una de les inspiracions de les revoltes no violentes de la població negra dels Estats Units. Avui, quasi cinquanta anys més tard, les seves paraules semblen ressonar a altres llocs, en un any que durant els dos primers mesos ens ha dut algunes notícies esperançadores.

Primer, el 10 de gener, el darrer comunicat d'ETA, insuficient i revelador de debats interns, però en la línia del que demanava, tot seguint l'estratègia GRIT de passos unilaterals, el grup internacional articulats entorn de Brian Currin. Una mica més tard, l'esquerra abertzale presentà els estatuts d'una nova formació política i manifestà clarament que la renúncia a la violència era explícita, unilateral i sense retorn. S'obre una situació engrescadora, que Pedro Ibarra examina a **Tribuna**.

Segon, i quasi simultàniament, començava a Tunísia una revolta per l'increment en el preu dels aliments bàsics. No era la primera vegada que succeïa, però aquesta vegada les conseqüències han estat imprevisibles. Pocs dies després, el president tunisià havia d'abandonar el poder davant el clam popular, un clam que ha continuat fent-se sentir fins a provocar la renúncia del primer ministre. La resta de països del món àrab i islàmic s'han vist també sacsejats per revoltes populars amb un clar efecte de contagi: Egipte, Iemen, Bahrein, Líbia, Oman, moviments a Iran... una llista incompleta, atès que l'efecte de bola de neu encara actua. Fins i tot alguns ja han batejat el 2011 com l'any de les revoltes. Els esdeveniments han coincidit també amb aquest número dedicat a la no violència, raó per la qual **En profunditat** dedica un article de Rafael Grasa a examinar aquests fets des del pensament no violent, atesa la importància que la desobediència civil no violenta, amb l'excepció de Líbia, ha tingut fins ara en els processos de canvi.

A més, a **En profunditat** hem intentat fer un repàs de diferents aspectes de la no violència: des de la teoria i la història fins a la pràctica. Els articles de Jaume Botey, Pere Ortega, Luca Gervasoni i Carlos Pérez ens ofereixen una visió panoràmica del pensament i l'acció no violenta, tant des de la perspectiva de la tradició catalana com des de la dimensió teòrica i pràctica. També a **Tribuna** comptem amb un article de Xavier Alcalde en què ens recorda els fonaments pacifistes de la llengua universal: l'esperanto.

Les esperances, però, no ens fan oblidar la realitat persistent, com ara la despesa militar, la securització del desenvolupament o la creixent importància de la privatització de la seguretat. Ni tampoc fets punyents que, per la incapacitat dels actors directament implicats i de la comunitat internacional, es van enquistant, com s'esdevé a Costa d'Ivori, on l'impasse postelectoral continua, amb persistència de la violència i una successió de missions mediadores sense èxit, la qual cosa està compllicant molt la governabilitat i sobretot la vida quotidiana. Per una altra banda, el conflicte palestinoisraelià continua en un punt mort i, en aquest context, les revoltes al món àrab semblen reforçar la tendència a l'immobilisme. Tampoc s'albiren millores significatives a Colòmbia, tot i que les expectatives a principis del 2011 són també molt esperançadores, o a l'Afganistan.

Tot plegat dibuixa un panorama internacional incert i alhora apassionant. Caldrà veure com evoluciona d'aquí a uns mesos el somni pel que fa als vents de canvi i de pau.

SUMARI

EDITORIAL	1	ENTREVISTA	11
EN PROFUNDITAT	2	TRIBUNA	12
INTRODUCCIÓ	2	El futur d'ETA i la qüestió democràtica	12
ARTICLES CENTRALS	3	L'esperanto, una eina de pau	13
La tradició de la Noviolència a Catalunya	3	RECOMANEM	17
Actualitat del pensament Noviolent	5	ACTUALITAT	20
Resistint contra la violència, pertorbant la pau	6	Notícies de l'ICIP	20
Acció noviolenta a la cimera de l'OTAN	7	Notícies del món	21
Els nous rostres de la noviolència: de les revoltes de la fam a les revolucions blanques. Gandhi o La Boétie	8		
PER SABER-NE MÉS	9		

EN PROFUNDITAT

INTRODUCCIÓ

La noviolència, eina de transformació

Pablo Aguiar

Tècnic de l'ICIP

La noviolència té una gran força. La paraula prové del sànscrit (*ahimsa*) i correspon tant a una filosofia de vida com a una determinada manera d'aconseguir el canvi polític i social. La peculiaritat recau, tal com la pròpia paraula indica, en el rebuig a fer servir la violència, però aquest rebuig no implica ni resignació ni submissió, sinó més aviat al contrari. La noviolència porta a terme accions de resistència o desobediència civil per tal d'aconseguir els seus objectius. Els vincles amb el pacifisme són grans, però no són sinònims. El pacifisme no té necessàriament voluntat de canvi, sinó que posa l'accent en la renúncia a la violència. Per un altre banda, l'acció noviolenta té implícit l'objectiu de canvi social i polític.

En termes de noviolència, el que ha succeït al nord d'Àfrica i Orient Pròxim en les darreres setmanes és un bon exemple. Encara que no és l'objecte d'aquestes paraules, sí que crec important fer uns breus comentaris.

De la mateixa manera que tertulians i mitjans de comunicació de tot tipus ens alarmen constantment sobre la necessitat dels exèrcits —així com de la inutilitat, la ineficàcia i la lentitud de les opcions noviolentes—, en ocasions com aquestes cal treure pit. Cal fer pedagogia i fer una demostració empírica amb l'exemple. Les societats tunisiana i egípcia —fins a aquest moment— han aconseguit de forma ràpida i majoritàriament noviolenta instaurar la idea de canvi d'uns governs que feia més de tres dècades que estaven instal·lats en l'immobilisme. El descontent era tan gran que sense suport estranger, sense pràcticament cap estructura organitzativa al darrere, només ha fet falta una espurna perquè la ciutadania prengués el carrer i aconseguís fer trontollar els governs respectius. Ràpidament i eficaçment... i de forma noviolenta. Cal reivindicar-ho!

Per acabar amb el parèntesi d'actualitat, una altra reflexió. Si a algú aquests fets han despul·lat és a les potències occidentals, disposades a sacrificar el respecte pels drets humans o els principis democràtics si es garantia l'estabilitat, les polítiques comercials idònies i el subministrament energètic, si s'esqueia. Les seves retòriques —demòcrates de tota la vida, com sempre s'han considerat— han manifestat un respecte escrupolós pels sistemes pluralistes. Els seus actes i

aquells als quals donaven suport més aviat feien el contrari. Tant de bo continuïn amb la seva retòrica però decideixin a partir d'ara fer un autèntic esforç de coherència. És una obvietat —però cal també recordar-ho— aquests governs actuen en nom nostre i exercint la nostra representació.

Tornant sobre el que ens ocupa, la noviolència inclou una diversitat de mecanismes amb vista a aconseguir una transformació de la realitat. L'ús d'aquests mecanismes no assegura ni la victòria ni que els objectius de transformació puguin considerar-se com a positius. El que sí que és segur és que si en un conflicte una de les dues parts fa ús de la violència, les possibilitats de resolució, de transformació positiva, s'escurcen radicalment.

També és cert que a Catalunya comptem, i hem comptat, amb un gran patrimoni de persones i organitzacions que han reivindicat la noviolència com a eina de transformació. Precisament una d'aquestes persones, Pepe Beunza, és a qui dediquem el nostre espai d'entrevista. Però aprofitant aquesta riquesa i diversitat de la tradició noviolenta a Catalunya, hem cregut també adient comptar amb un article sobre aquest tema, escrit per un altre dels protagonistes del moviment, en Jaume Botey.

Seguint aquesta línia de recuperació de les arrels i de coneixement dels orígens comptem amb l'article de Pere Ortega, que fa un repàs de la tradició del pensament noviolent i dels seus protagonistes, i en fa una síntesi.

Una segona part dels articles està centrada en la posada en pràctica de la noviolència. El primer d'ells, el de Luca Gervasoni, fa una distinció necessària per als més profans. Resistència noviolenta i pacifisme no són el mateix, tot i que poden coincidir, especialment en principis inspiradors més que en la pràctica. A continuació destaca dos dels elements recurrents en els estudis sobre l'impacte i l'efecte de les resistències noviolentes.

Un segon article té un marcat component aplicat. En un monogràfic sobre la noviolència ens va semblar imprescindible comptar amb una explicació de primera mà sobre com es preparen aquests tipus d'accions, quines mesures de precaució s'han de tenir i quins són alguns dels riscos de portar-les a terme. Carlos Pérez, d'Alternativa Antimilitarista —MOC València— ens ha escrit sobre els actes contra la cimera de l'OTAN portada a terme a Lisboa durant el novembre passat.

Per últim, aquesta no pretén ser una revista d'actualitat, però la importància i extensió de les anomenades revoltes blanques ens comminen a examinar el tema des de la perspectiva de la noviolència. Ho fa Rafael Grasa en un article on reflexiona sobre les resistències noviolentes i fins a quin punt podem atribuir a Gandhi o La Boétie la seva inspiració intel·lectual.

Aquest conjunt d'articles intenta reunir diferents anàlisis sobre la noviolència per tal de fer-la més visible i entenedora. Els textos hi reflexionen i gaudeixen del valor afegit que tots els que hi escriuen també en són activistes. Per tant, a banda del seu coneixement, uneixen també la seva adscripció a aquest mecanisme de transformació de la realitat política i social.

ARTICLES CENTRALS

La tradició de la Noviolència a Catalunya

Jaume Botey

Professor de Ciències de l'Educació de la UAB

Des del final de la guerra civil, Catalunya ha vist néixer de manera continuada grups sobre la pau o contra el militarisme. El sentiment de la pau a Catalunya és un sentiment arrelat, probablement més que en cap altre lloc de l'Estat. Primer van ser iniciatives de l'Església, com Pax Christi des de l'any 1954. Més tard, arran de la Pacem in Terris i del concili, les delegacions de Justícia i Pau a cada diòcesi. Però aviat apareixen també iniciatives d'inspiració civil com les vinculades al sistema de Nacions Unides, Amics de la UNESCO i l'Associació per a les Nacions Unides o, l'any 1967, l'Institut Víctor Seix de Polemologia per donar contingut científic al tema de la pau, antecedent de la Universitat Internacional de la Pau que des del 1984 té la seu a Sant Cugat.

Fou un camí llarg en el qual van participar el mateix Víctor Seix, Frederic Roda, Joan Misser, Joan Botam, Joan i Llorenç Gomis i molts altres, vertaders profetes per la pau a casa nostra. Estàvem en plena dictadura militar, però els debats i les conferències, les Rutes de Pax Christi, publicacions com *El Ciervo*, etc., eren llavors en un terreny fèrtil. Encara no s'havia formulat de manera explícita l'estratègia de la noviolència com a mètode de lluita, però Gandhi, Luther King, Helder Câmara o Lorenzo Milani tenien ja molta influència a Catalunya.

Assumir i promoure la noviolència com a model d'existència i actitud espiritual demana un valor personal i una fortalesa interior considerables. Aquí el primer col·lectiu de noviolència va ser el Grup dels Amics de l'Arca. Lanza del Vasto havia promogut a França la comunitat de l'Arca sota els principis de noviolència, vida comunitària, auto-suficiència, contacte amb la natura i obertura a totes les religions. Amics de l'Arca van difondre aquests principis a través de campaments (Castellterçol, Malla), la llibreria a l'Arc de Santa Maria o el contacte amb persones i col·lectius afins, com Pérez Esquivel, Jean Goss o Gonzalo Arias, autor del llibre *Los encartelados*. El grup el formaven, entre d'altres, Jordi Maluquer, Lluís Fenollosa, Fèlix Saltor, Maria Casas, Marta Casas i Àngels Recasens. A partir del 1981, amb el nom d'Artesans per la Pau, impulsen la concentració de cada dijous davant el Palau de la Generalitat.

A finals del franquisme, dins de l'exèrcit sorgeix de manera clandestina un col·lectiu insòlit, la Unió Militar Democràtica, els membres de la qual, fidels al que consideren la funció de l'exèrcit, fan objecció de consciència a l'exèrcit franquista. Tots els seus membres seran condemnats per un consell de guerra. Els comandants Josep Delàs i Juli Busquets en formen part.

Fou, però, Lluís M. Xirinacs qui a principis dels setanta formulà i quasi personificà a Catalunya, des de la seva primera vaga de fam del 1973 fins a la seva mort, l'acció política noviolenta. L'amor a l'adversari i l'anàlisi de la realitat són per a ell dos dels principis bàsics de l'acció noviolenta. Dotat d'un alt grau d'utopisme, va viure permanentment entre «el sistema» i «l'antisistema», entre la política i la llibertat del moviment de la noviolència respecte de la política tradicional. Avui la Fundació Randa impulsa l'aprofundiment i la difusió del seu llegat.

L'objecció de consciència al servei militar fou preparada quasi com una acció col·lectiva de suport a Pepe Beunza pels Amics de l'Arca, amb declaracions i marxés abans fins i tot de la seva primera entrada a la presó. El 1974, quan ja ha sortit, el primer grup d'objectors s'instal·la a Can Serra, a l'Hospitalet, per fer un servei civil alternatiu col·laborant en les tasques del barri i sota la responsabilitat de la parròquia. L'any següent, un mes després de la mort de Franco, Martí Olivella, Jesús Vinyes i altres cinc companys de la resta de l'Estat són detinguts i portats a diferents presons. Però l'any següent ja no eren set sinó tretze, i al següent trenta. La sensació era de victòria, era un allau imparable. Immediatament s'hi sumaren col·lectius de joves més o menys propers al pensament llibertari que reclamaven la insubmissió, com Mili KK, el Ganva-Gamba (Grup Acció No-Violent Antimilitarista i Grup Antimilitarista de Barcelona) que, des del Casal de la Pau (1981-1984), impulsaren el moviment noviolent català a través de publicacions com *La puça i el General* o del que s'anomenà «acció directa noviolenta» i que després ha continuat en moviments socials alternatius posant un cop més sobre la taula l'autonomia política del moviment. En el marc de les ONG sorgeixen noves entitats, com la Fundació per la Pau, impulsada per Alfons Banda, Toni Soler i després per Jordi Armadans.

La campanya pel «no» al referèndum d'entrada a la OTAN del març del 1986, que tingué com a portaveus Gabriela Serra i Rafel Grasa, facilità la confluència, no sense dificultats, de tots els sectors del moviment per la pau, polítics, socials, eclesials i de noviolència. Va ser una campanya unitària i massiva, però el referèndum va evidenciar els valors i la importància de l'esquerra extraparlamentària. Coincidint, a més, amb les grans mobilitzacions europees contra la instal·lació a Europa de míssils dels EUA, va facilitar que un sector de l'esquerra política (Manolo Sacristán i la revista *Mientras Tanto*) es qüestionés per primer cop la possibilitat de la noviolència com a estratègia política de lluita.

El tema de la pau ha entrat finalment a formar part de la consciència civil, a tenir tractament acadèmic i un reconeixement institucional. En l'aspecte acadèmic cal destacar l'Escola de Cultura de la Pau de la UAB dirigida per Vicenç Fisas des del seu naixement i fins al 1999. Les grans organitzacions (Creu Roja, sindicats, dones, escoltes, esplais) hi dediquen recursos; forma part de l'educació per la ciutadania, i es constitueix la Federació d'ONG. Però la sensació d'impotència davant els grans conflictes bèl·lics d'avui (Iraq, Palestina, Afganistan o els conflictes africans) és aclaparadora. Òbviament, el moviment per la pau, ple de matisos, ha guanyat en maduresa, tot i que des del món de la *realpolitik* pot ser vist com a testimonial. És desesperant, per exemple, la distància entre les propostes del pacifisme i les opcions estatals per la guerra (despeses militars, investigació, comerç d'armes, mines) que de manera permanent denuncia el Centre Josep Delàs de Justícia i Pau, especialment Arcadi Oliveres i Tica Font. Des del mateix centre, Pere Ortega, Tomàs Gisbert, Alejandro Pozo i Pepo Gordillo continuen impulsant l'estratègia de la noviolència des de la investigació o accions com la objecció fiscal. Altres grups (Brigades Internacionals per la Pau, NOVA, Forces de Pau Noviolentes) mantenen l'activisme noviolent en llocs de conflicte.

Per acabar, podria dir-se que tots els elements d'aquesta història sumen. D'una banda, els nous moviments per la pau, de manera emblemàtica la Plataforma Aturem la Guerra (Francesc Tubau, M. Pilar Massana, David Karvala, Roser Palol...) han tingut la capacitat d'integrar col·lectius d'ideologia, procedència política o d'estratègia diferents, conscients que davant la gravetat d'un món en guerra permanent cal deixar els matisos en segon terme. I de l'altra, en l'aspecte institucional, el 2003 el Parlament de Catalunya aprovà per unanimitat la Llei pel foment de la pau, en la qual es preveu la creació de dos instruments: el Consell pel Foment de la Pau, de caràcter representatiu, que fou creat el 2005, i l'Institut Internacional per la Pau, que fou creat el 2007.

Actualitat del pensament Noviolent

Pere Ortega

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

En una època de crisi —no solament econòmica—, parlar de l'obra de Gandhi és un desafiament a la vulgaritat del pensament dominant. Però, sobretot, per la seva enorme actualitat, vista la violència desfermada després de l'11-S pels fonamentalismes, que diuen inspirar-se en religions, tant del terrorisme islamista com del de George Bush, que començà guerres invocant la Bíblia. I és que la noviolència de Gandhi precisament s'inspira en els fonaments de les religions per il·luminar un nou pensament social i polític.

La noviolència de Gandhi gairebé no té precedents en la història, només amb l'excepció de Lleó Tolstoi, amb qui el jove Gandhi havia mantingut correspondència i de qui va rebre influència. És a Tolstoi a qui cal atribuir el començament del pensament noviolent com a acció política. Tolstoi havia construït el seu pensament basant-se en els principis cristians d'amor universal i tornar bé per mal, cosa que li donava peu a rebutjar en consciència les lleis de l'estat que impliquessin violència. Això el va portar a un enfrontament amb l'estat, pel qual sentia un enorme menyspreu i al qual atribuïa les majors perversions, les més destacades: subjugar els ciutadans i preparar exèrcits per fer la guerra. I davant d'això només quedava un camí: l'objecció de consciència.

Però Gandhi va anar molt més lluny. El que en Tolstoi són intuïcions per una pau universal enfront de la maldat de les lleis dels estats, en Gandhi esdevé un corpus teòric ben fonamentat construït en un sistema de valors que, basats en la noviolència, serveixen de regles socials per a qualsevol comunitat humana. I que ell posarà en pràctica, primer en la lluita pels drets civils dels indis a Sud-àfrica, i després a l'Índia en la lluita per la independència del domini britànic. I d'on extraurà Gandhi les idees per convèncer, primer el poble indi i després la resta de la humanitat, atès que, igual que Tolstoi, recorre als textos on es fonamenten les grans religions.

Però Gandhi no solament recorre a la Bíblia, també s'inspirarà en l'Alcorà, el Gita i el Mahabarata, així com l'Illuminisme, el Zen, Confuci i Buda. Però serà del Bhagavad Gita d'on extraurà la màxima de no fer mal, l'ahimsa, construït d'una negació (a) i *himsa*, que vol dir 'fer mal'. És a dir, no causar mal a res viu: persones, animals o medi ambient. I que després completarà amb les lectures de l'Evangeli pel seu missatge d'amor, pau i perdó, i molt especialment del discurs de la muntanya, pel qual sent una gran admiració.

Així, el concepte de noviolència creat per Gandhi no és una simple innovació en el món de les idees. Tampoc no es tracta d'una nova utopia social, sinó que és una revolució equiparable en magnitud a la teoria de la separació de poders de Montesquieu o de la plusvàlua de Marx, i representa, com aquestes, un nou paradigma per a la transformació social de la humanitat.

Això és demostrable per la quantia de seguidors que Gandhi ha tingut, tant en el terreny de l'acció política —Luther King, Petra Kelly, Nelson Mandela, Vandana Shiva, Aung San Suu Kyi, Dalai Lama, Ibrahim Rugova, Corazón Aquino i tants d'altres— com en el terreny teòric de la noviolència, on la llista podria ser llarga. Així, i fins on jo conec, Itàlia és, per raons de proximitat, d'on ens han arribat textos de Lanza del Vasto, Lorenzo Milani, Aldo Capitini, Danilo Dolci i Gianfrancesco Pirelli; dels EUA, Gene Sharp, l'acadèmic que ha desenvolupat la noviolència com una metodologia, i un llarg reguitzell d'autors no traduïts a casa nostra; de França, Jean Marie Muller; del Regne Unit, Bar de Ligt i Michael Randle; de Noruega, Johan Galtung, i Gonzalo Arias, el més conegut de l'Estat espanyol.

La noviolència gandhiana la podríem sintetitzar en unes breus idees: que la societat noviolenta s'ha de construir de baix a dalt, de manera democràtica, buscant el consens i convencent la gent per transitar pel camí de la veritat; que la recerca de la veritat només es pot trobar a través de la reflexió amb un mateix, apel·lant a la consciència i preparant el cos i la ment per a la lluita per la transformació; que per combatre la injustícia i prevenir-la cal conèixer i escollir les formes de lluita noviolentes; un cop delimitat d'on prové el mal, convèncer el rival, però mai destruir-lo, ja que s'ha de respectar el contrari i fer-li justícia; treballar per eliminar les desigualtats perquè subjuguem les persones, entre home i dona i entre classes socials, i en aquest sentit les desigualtats culturals i d'estructura social; la noviolència és un mitjà i un fi alhora; per tant, no és solament un mètode, és també un pensament holístic i emancipador que abraça tota la humanitat.

Resistent contra la violència, pertorbant la pau

Luca Gervasoni

NoVa – Centre d'Innovació Social

«Et diré una cosa: jo no sóc un pacifista. No vull negociar acords que legitimin la nostra derrota. Jo lluito per la justícia.» M'ho deia Abdallah Abu Rahma, i a Palestina, a principis del 2007. Abdallah era (i és) un dels nostres principals líders de la resistència noviolenta palestina contra l'ocupació israeliana. Des de llavors ha estat arrestat en set ocasions i ferit en trenta-quatre (en una d'elles un projectil d'alta velocitat el va ferir a l'esquena). Avui compleix una condemna de 16 mesos a la presó israeliana d'Offer. Què va fer? Va organitzar un movimentii contra tota violència, va mobilitzar la societat civil israeliana, va parlar de llibertat i independència. Mai va llençar una pedra.

El mateix secretari general de l'ONU, Ban Ki Moon, ha demanat recentment a Israel el seu alliberament aclarint que era un dels defensors de la pau més destacats que havia conegut.iii Llavors... ¿a què feia referència quan deia que no era un pacifista? A tots els qui entenem la pau com a paraula agermanada de justícia, la frase ens sorprèn. Però Abdallah té motius per dir-la. I no tan sols pels nefasts resultats de 17 anys de procés de pau entre Israel i Palestina. El cert és que el món activista que advoca per la justícia social o els drets humans (a Barcelona tant com a Jerusalem) s'ha distanciat cada vegada més de tots els qui pensen, escriuen i executen projectes sobre transformació de conflictes o construcció de pau. I és un greu error. Al llarg de la seva vida, Abdallah ha vist milers de projectes que focalitzaven en el diàleg, la resolució de conflictes o la restauració de relacions cooperatives en base a la mediació o la negociació (el maletí del constructor de pau). Ha estat conscient dels milers de milions d'euros que la comunitat internacional ha gastat promovent-los. I també ha vist com (quasi) cap d'aquests projectes treballava en suport del moviment noviolent contrari a l'ocupació. Cal advocar per tornar a unir els «resistents» amb els «pacifistes».

Especialment quan la resistència noviolenta (o resistència civil) ha demostrat ser una de les estratègies per transformar un conflicte més efectives de les últimes dècades. Especialment en aquells conflictes amb forts asimetries (minories oprimides, dictadures o ocupacions). I no pensem només en Gandhi o Luther King. Un estudi recentiv de Maria Stephan i Erica Chenoweth conclou que «les campanyes o els moviments noviolents (de l'última dècada) han aconseguit ser efectius en un 53% dels casos, mentre que només el 26% dels moviments de resistència armada ho va aconseguir». La revolució democràtica dels descamisats a Tunis sembla ser l'últim dels èxits de la resistència civil.v El més famós dels poetes de Tunísia, Abolkacim Ashabi, recitava: «Si un dia la gent decideix viure, el destí ens donarà resposta i totes les cadenes es trencaran».

Existeixen excel·lents i honestos estudis que ens mostren el potencial de la noviolència per transformar un conflicte i que expliquen molts dels èxits aconseguits (recomano el de Véronique Dudouet).vi Què és el que destaquen?

Bàsicament, dues coses.

En primer lloc, que molts dels conflictes moderns són de tipus asimètric, que les parts confrontades gaudeixen d'un poder, una organització i uns recursos enormement diferents que molt difícilment els permetran negociar en igualtat de condicions i assolir una pau justa. La resistència noviolenta, en centenars de països i situacions, ha aconseguit (amb els milers de matisos que construeixen cada cas) mobilitzar els grups marginats i/o oprimits, prendre consciència del seu potencial, donar legitimitat a les seves demandes i amb ella obtenir el suport internacional a les seves causes. Així aconsegueixen equilibrar la balança en les negociacions. M. L. King ho resumia així: «(El nostre objectiu) és forçar que una comunitat que sempre ha rebutjat negociar es vegi forçada a haver d'enfrontar-ho. Busquem dramatitzar la nostra situació, fins al punt que no pugui ser ignorada».vii

En segon lloc, que moltes d'aquestes revolucions, moviments de resistència, cops d'estat populars i moviments prodemocràtics creixen i es conformen (i sovint són destruïts i desmobilitzats) sense que les ONG, els centres d'estudi i les agències europees oficials de desenvolupament i construcció de pau incorporin amb prou feines mecanismes per defensar-los, donar-los a conèixer, difondre el seu missatge transformador. La incidència d'aquests moviments sovint es deixa per al camp activista dels «resistents», generant una «desconnexió» amb el camp de la construcció de pau que no permet assolir el potencial transformador d'unir ambdues estratègies.

Podem millorar.

(Però no t'oblidis d'Abdallah.).

Acció no violenta a la cimera de l'OTAN

Carlos Pérez Barranco

Alternativa antimilitarista-MOC-València

Un centenar d'activistes procedents de Portugal, Espanya, Finlàndia, Bèlgica, Canadà, França, Alemanya, Holanda, Polònia i Suècia van bloquejar dissabte 20 de novembre al matí una de les vies d'accés per als delegats i funcionaris oficials que van participar en la cimera de l'OTAN a Lisboa. Amb cadenes i cadenats lligats als seus cossos, van intentar retardar la cimera per denunciar la política de l'aliança atlàntica. Alhora, activistes es van llançar pintura vermella per sobre per representar les víctimes causades per les intervencions de l'OTAN. Els activistes van bloquejar un dels principals encreuaments de carrers al voltant de la zona de seguretat fins que la policia va intervenir i va detenir 42 persones.

En aquestes accions van col·laborar activistes participants al campament anti-OTAN organitzat pel grup portuguès CAGA, que va acollir centenars d'activistes europeus i internacionals. Segons Jorge Paulo Antunes, de CAGA, "utilitzem la desobediència civil per assenyalar la violència comesa per l'OTAN a l'Afganistan. Es reuneixen avui aquí per perfeccionar el seu arsenal de destrucció. És important manifestar-se, però creiem que no és suficient. Amb la nostra acció utilitzem els nostres cossos per obstruir la seva maquinària de guerra".

La presència d'accions de desobediència d'aquest tipus és una novetat a Portugal, i han sorgit gràcies a la creixent coordinació entre grups pacifistes i antimilitaristes europeus. Aquesta coordinació ja va permetre l'organització d'accions de desobediència a gran escala com la invasió de la caserna de l'OTAN a Brussel·les en el NATO Game Over de 2008 o els bloqueigs de la cimera de l'OTAN a Estrasburg, el 2009. D'aquesta manera, grups com Alternativa Antimilitarista-MOC a l'Estat espanyol, Vredesactie a Bèlgica, OFOG a Suècia, Non au missile M51 a França o la Internacional de Resistents a la Guerra estan en contacte des de fa temps amb CAGA per a la preparació d'accions de desobediència civil a Portugal, fomentant el creixent interès per part d'activistes portugueses per organitzar aquest tipus d'accions.

A més de les accions de desobediència, a la tarda, milers de persones (8.000, segons la premsa portuguesa) van participar en la manifestació convocada contra la cimera. La manifestació, convocada per diferents organitzacions i sindicats portugueses, majoritàriament lligats al Partit Comunista Portuguès i el Bloco de Esquerda, no va estar exempta de polèmica a causa de la negativa d'aquests de permetre la participació dels activistes organitzats provinents del campament anti-OTAN i convocats per la plataforma antiguerra i anti-OTAN (PAGUEN, per les seves sigles en portuguès). Finalment, la policia va permetre que aquest grup d'activistes s'unís al final de la manifestació, sempre amb una barrera d'antidisturbis entre aquests i la mateixa. En finalitzar la manifestació, un grup d'unes 400 persones va participar en una concentració de solidaritat amb els detinguts que va finalitzar amb una petita marxa per la ciutat amb uns grups de samba i de pallasos. A més, unes desenes de persones es van concentrar davant del centre de detenció on s'havia enviat els detinguts fins al seu alliberament, a mitjanit. L'acusació va quedar finalment en una falta lleu per desobediència, i els advocats afegeixen que és possible que l'acusació no surti endavant a causa d'irregularitats comeses a l'hora de la detenció.

Malgrat la gran quantitat de mitjans portuguesos que van alertar de l'amenaça que es produïssin disturbis a la ciutat, com va succeir en l'anterior cimera de l'OTAN a Estrasburg, les protestes van ser pacífiques. Durant les setmanes prèvies a la cimera, mitjans portuguesos van relacionar als grups participants al campament anti-OTAN amb el denominat Black Block. Com a resposta, des del campament es van organitzar durant tota la setmana accions de carrer que van demostrar el caràcter no violent de les protestes, incloent-hi un entrenament públic en una cèntrica plaça de Lisboa en el qual s'ensenyaven tècniques bàsiques per dur a terme accions de desobediència civil, un simulacre de bombardeig davant la coneguda estació de Rossio, camps de creus, tenyit de vermell d'una font i pintades en les empreses que col·laboraven amb l'organització de la cimera de l'Aliança.

Els nous rostres de la noviolència: de les revoltes de la fam a les revolucions blanques. Gandhi o La Boétie

Rafael Grasa

President de l'ICIP¹

Vivim temps convulsos i alhora esperançadors: el que en altres circumstàncies eren simples “revoltes de la fam” han esdevingut moviments socials articulats de forma quasi espontània (o almenys, en gran part, al marge dels partits polítics bàsics), ocupant els carrers continuadament mitjançant convocatòries sorgides de les xarxes socials, a través dels mòbils i dels ordinadors. Hem vist a Algèria, Tunísia, Egipte i Iemen com aquests moviments s’han articulats entorn de reivindicacions sobre necessitats bàsiques, entre les quals ha ocupat un paper important la demanda de democràcia, de canvi de règim i de líders polítics i la fi de la corrupció. El fenomen, a més, ha estat seguit massivament per televisió i, naturalment, per les xarxes socials d’arreu del món. Hom ha parlat ja de “l’efecte Facebook”, que hauria ajudat a fer realitat una de les coses que l’estratègia de lluita no violenta busca sempre amb l’efecte pedagògic i exemplar de les seves accions: remoure consciències, cridar més persones a l’acció, provocar un efecte de “bola de neu”, dins del país i fora d’ell; en aquest cas, en el món àrab.

El resultat ha estat fins ara, a mitjan febrer, la caiguda de dos dictadors, Ben Alí a Tunísia i Mubarak a Egipte. A més, l’efecte contagi tindrà de ben segur conseqüències a molts altres països, en particular al món àrab; com deia Raimon, qui ha conegut la llibertat té més forces per viure. I per lluitar!

El fenomen, que ha coincidit amb aquest número de *Per la Pau* dedicat justament a la lluita no violenta, mereix, a més de la satisfacció pel seu impacte i la felicitació als seus protagonistes, tres tipus de reflexions apressades, encara poc fonamentades i massa lligades als fets i les emocions.

Primer, les causes dels moviments, així com els objectius i les tàctiques i els instruments emprats, hauran de ser analitzades amb cura, amb perspectiva comparada i cas per cas. El fet bàsic és que hem passat de revoltes de la fam a les anomenades “revolucions blanques”, on la violència de les primeres — espontània, a vegades alta, i sempre de curta durada— ha estat substituïda per accions no violentes. Un cop més, convindria distingir, a l’hora d’analitzar i comparar, entre causes estructurals (socials, polítiques, econòmiques) i acceleradors i desencadenants, tot diferenciant entre factors socials, econòmics i polítics. Ho deixem per a més endavant!!

Segon, caldrà parar atenció a les conseqüències i els impactes reals, més enllà del moment i del titular periodístic, en l’àmbit de cada país, del món àrab, de les relacions internacionals i de les polítiques exteriors, tant al Nord (en particular a la Unió Europea i els Estats Units) com també en diversos nivells. Moltes coses poden canviar, en particular en l’evolució de l’islam polític, del conflicte palestinoisraelià o, fins i tot, de les polítiques de desenvolupament, pau i drets humans. Cal, però, evitar conclusions genèriques i, sobretot, precipitades: la política internacional té una forta tendència lampedusiana: introduir canvis perquè continuï igual.

Tercer, cal prestar una particular atenció al nou ús, combinat amb les tecnologies de la comunicació, de les tàctiques i les estratègies de la noviolència. Moltes persones han invocat aquest dies Gandhi per al·ludir als casos de Tunísia i Egipte, des d’Obama fins a molts analistes polítics. Ja fa anys que, a més, diversos autors han mostrat la pertinença de la noviolència, sense conviccions religioses de base, per a la nova era política.

Cal, però, recordar que una mobilització pot ser no violenta i no necessàriament “no violenta”, tot i que s’emprin instruments i tàctiques derivats de segles de lluita no violenta. Convé, doncs, recordar què vol dir, en el sentit fort de la paraula, no violència.

Com deia Gonzalo Arias, un excel·lent exemple de practicant i de teòric, la violència que el no violent rebutja, de forma unilateral i incondicional, és la seva pròpia, per fer que el rebuig als mètodes homicides “pugui trencar l’avorrit cercle viciós de violència i de contraviolències que és, en gran part, la història de la humanitat”.²

A partir d’aquesta premissa, Gonzalo construí una argumentació sobre el que significa renunciar a la violència i optar per la noviolència, en clau eticopolítica i no religiosa i orientada a l’acció pràctica. Primer, limitava el rebuig a la violència, circumscrivia la renúncia total a la violència directa adreçada a matar o atemptar contra la integritat física de les persones, la qual cosa permet emprar la coerció moral en la lluita no violenta. Segon, plantejava que la renúncia havia de ser total, almenys personalment, sense acceptar que en certs casos extrems es pot recórrer a la violència. Tercer, calia allunyar-se dels que consideraven que es podia acceptar un ús quirúrgic de la violència a la fi del procés, per rematar amb un cop de força final la feina feta fins aleshores. I quart, proposava establir tota l’estratègia no violenta a partir de dos *a priori*: la declaració inequívoca i sense excepcions —ja esmentada— a favor de la noviolència i la convicció convertida en principi rector que sempre i en qualsevol circumstància resulta possible trobar un camí no violent, per complicat que a vegades sigui.

Altres dit, la reflexió dels grans practicants de la noviolència implica una opció estratègica i no tàctica en contra de la vi-

olència i a favor de la lluita no violenta en l'acció política. El no violent es caracteritza, doncs, per partir d'un doble compromís personal en planejar la seva actuació en l'esfera política; no hi ha excepcions en la renúncia a emprar violència, i sempre és possible trobar camins i alternatives per lluitar no violentament contra la injustícia i a favor de la pau. En altres paraules, l'opció per la no violència parteix de principis ètics i polítics, no necessàriament religiosos, que permeten fer política i exercir influència en l'elaboració de polítiques públiques de forma diferent. Com deia Gandhi en l'al·legat en què justificà les raons d'haver cridat a la no cooperació, a l'*swaraj*, impliquen acceptar que la "no cooperació amb el mal és un deure tan important com ho és la cooperació amb el bé [...] atès que el mal només es manté mitjançant la violència, el rebuig a sostenir el mal implica estar-se totalment de practicar la violència". I per fer-ho de manera real i eficaç calen altres formes de fer i d'implementar polítiques per assegurar la dignitat i el benestar de tots els éssers humans i de les generacions futures.

És això el que hem vist a Tunísia i Egipte? No n'estic segur al cent per cent. No crec que els principis de Gonzalo Arias abans esmentats fossin sempre presents, almenys en les intencions i el "disseny" inicial de les accions. Tanmateix, això ben poc importa. Al meu parer, tant o més que l'actualitat de Gandhi a les "revoltes blanques" hem vist l'actualitat del pensament d'Étienne de la Boétie i el seu discurs sobre la servitud voluntària: ni tan sols el règim més despòtic del món, ens va dir ja al segle XVI, es pot sostenir sense el consentiment dels governats, que, sovint, el dèspota obté per la força, la coerció i, sobretot, la por i el costum. Un cop es perd la por i es retira el consentiment, un cop s'abandona la dialèctica de dominació/submissió/servitud per part de sectors importants d'una població, cap dictadura o despotisme pot continuar gaire temps.

Dit amb les seves pròpies paraules, ben actuals: "Decidiu-vos, doncs, a deixar de servir i sereu persones lliures. No pretenc pas que us enfronteu al tirà, o que el feu trontollar; n'hi ha prou, simplement, que deixeu de donar-li suport. Aleshores veureu que, com si fos un gegant privat de la base que el sosté, es desplomarà i es trencarà ell sol". Això és el que han fet, de forma no violenta i amb tàctiques no violentes, les revolucions blanques.

1. El text recull idees i, parcialment, un text recent de l'autor, el pròleg al llibre de David Cortright, *Gandhi avui. No violència per a una nova era política (Gandhi and Beyond. Nonviolence for a New Political Age)*. Barcelona: Pagès editors/ICIP, 2011. Aquest llibre inaugura la col·lecció "No violència i lluita per la pau" de l'Institut.

2. *La no violència, ¿tentación o reto?*, edició de l'autor, pàg. 146.

PER SABER-NE MÉS

En aquesta ocasió presentem diversos recursos que poden ser d'utilitat per tal d'aprofundir en el coneixement del pensament de la no violència i de les seves accions. Al web hi ha una multitud d'elements que es poden trobar sobre no violència. Nosaltres volem destacar un discurs (tant el text com les imatges); una institució, l'International Center for Nonviolent Conflict, i dos manuals sobre la no violència.

Discurs de Martin Luther King Jr.

Si haguéssim d'escollir els cinc discursos més representatius de l'acció no violenta no hi ha dubte que el que Martin Luther King Jr. va fer a les escales del memorial Lincoln l'agost de 1963 estaria entre ells. El missatge va ser tan clar com contundent: cal oposar-se a tot tipus de racisme, cal fer-ho amb fermesa, però sense caure en l'ús de la força física. D'aquesta manera, arribarà un dia que el racisme haurà desaparegut.

Tot el text del discurs, en català, és disponible a la següent adreça electrònica:

<http://www.terrificabras-filosofia.cat/cat/referencia4.asp?IDAct=901>

Però com que una imatge, de vegades, val més que mil paraules, també podeu veure la gravació d'aquell discurs a la següent adreça:

http://www.youtube.com/watch?v=PbUtl_0vAJk

International Center on Nonviolent Conflict

<http://www.nonviolent-conflict.org/>

Tal com hem explicat, hi ha molts recursos web centrats en l'acció no violenta. Tanmateix, ens ha semblat que aquest és un dels més interessants i complets. La pàgina, en anglès, recull un primer apartat més teòric on s'explica amb detall què és exactament la no violència, conceptes bàsics, preguntes més freqüents... Un segon apartat parla dels moviments i de les campanyes. S'hi poden trobar des de notícies referides a campanyes actuals fins a un recull històric de casos de resistència no violenta. Un altre apartat inclou tot tipus de recursos com llibres o entrevistes. Finalment, una altra pestanya repassa el centre, les seves activitats i els seus assessors acadèmics.

Per acabar, volem destacar dos manuals que aborden el tema de la noviolència des de perspectives molt diferents.

Howard Clark; Javier Gárate; Joanne Sheehan (coord.). Manual para campañas noviolentas. Internacional de resistentes a la guerra, 2010.

Manual para campañas noviolentas és un llibre descarregable (<http://wri-irg.org/pubs/ManualNoviolencia>) en diverses versions lingüístiques, entre les quals s'inclou el castellà. Aquest manual s'adreça completament a l'activista, a la persona que està interessada en l'acció noviolenta, per conèixer-la i posar-la en pràctica. El llibre inclou una primera part introductòria, posteriorment recull elements sobre campanyes i més tard, exemples d'algunes portades a terme en diferents contextos. A més, el manual compta amb una vintena d'exercicis que permeten una mena d'entrenament d'accions de resistència noviolenta.

Gene Sharp; Joshua Paulson. Waging Nonviolent Struggle: 20th Century Practice And 21st Century Potential. Extending Horizons Books, 2005.

Waging nonviolent Struggle, sense renunciar a l'activisme, té una vocació més acadèmica. En una primera part més introductòria analitza les raons de la noviolència, així com els seus mètodes. En segon terme, per tal de refutar alguns dels tòpics sobre la noviolència (poc efectiva, lenta, eminentment asiàtica...), al llarg de més de vint capítols, dedicats cadascun a un cas històric diferent, es fa un repàs sobre alguns dels èxits de la resistència noviolenta. La tercera part del llibre se centra en les dinàmiques de la lluita noviolenta. Per acabar, Sharp planteja els reptes de futur que la resistència noviolenta ha d'afrontar si vol continuar sent útil al llarg del segle XXI. Com a mostra dels casos històrics detallats per l'autor fem un breu resum d'alguns dels casos exposats al llibre.

La revolució russa de 1905

L'Imperi rus es mantenia governat amb mà de ferro pels tsars, creients del dret diví al govern, i amb una societat canviant d'eminentment rural i agrària a urbana i industrial. Aquests canvis van generar descontentament. El desembre de 1904 va començar una vaga a la siderúrgia Putilov a Sant Petersburg. Al gener, la vaga era seguida per 150.000 treballadors a la capital i molts més arreu del país. El desencadenant de la revolució va ser la repressió contra la marxa pacífica que es va produir el diumenge 9 de gener, que va generar nombroses morts i que va fer d'autèntic detonant d'accions semblants a la resta de l'imperi. Durant sis mesos, l'estira i arronsa entre els sectors més moderats del govern i de l'oposició va ser constant. A l'octubre, el soviets de Sant Petersburg va cridar a una vaga general, a refusar el pagament d'impostos i a treure els diners dels bancs. Finalment, el tsar es va veure obligat a signar el Manifest d'Octubre, que recollia bona part de les demandes dels partits liberals però no gaires dels grups socialistes. Els moviments polítics van continuar fins al desembre d'aquell any, quan el soviets de Moscou va intentar iniciar una revolució violenta. La manca d'organització, juntament amb la poca acceptació que va tenir a la resta del territori, van fer que en una setmana la revolució quedés completament truncada.

Defensa contra un cop d'estat, Alemanya 1920

A les acaballes de la Primera Guerra Mundial la situació a Alemanya era insostenible. Finalment, el kàiser Guillem II va marxar i es va instaurar un nou règim: la república de Weimar. El canvi de sistema no va implicar una pacificació social, sinó més aviat un agreujament de la situació amb constants vagues generals. Enmig d'aquell context, el 12 de març, els militars Kapp, Bauer, Ehrhardt i Lüttwitz van organitzar un cop d'estat. La resposta ciutadana va ser la d'una vaga general que va aconseguir paralitzar completament el país. L'anàlisi de Sharp no acaba de deixar clar si la derrota dels militars va ser fruit de la vaga o de la seva pròpia ineptitud. Com a mostra, explica les seves dificultats financeres, que els van fer plantejar-se, ja en el govern, l'atrancament del banc central alemany. Quatre dies més tard, i davant la paràlització del país i la impossibilitat de fer-se'n càrrec, els militars van optar per renunciar al govern i retornar el poder als civils.

Professors noruecs lluiten contra el feixisme, 1942

L'abril de 1940, els nazis van envair Noruega. La resistència militar va deixar de ser significativa passats els primers dos mesos. La brutal repressió nazi va fer que la població, tot i que no de manera organitzada, comencés a realitzar actes simbòlics de protesta. El febrer de 1942, el règim col·laboracionista de Vidkin Quiling va intentar establir un Front Juvenil feixista i un Sindicat de Professors feixistes i de participació obligatòria. Com a resposta, més del 80% del professorat va escriure i signar cartes idèntiques al govern renunciant a col·laborar en un formació feixista. En poc temps, desenes de milers de cartes van ser enviades, en aquests cas pels pares i les mares, mobilitzant pràcticament tot el país. El govern va decidir tancar els col·legis durant un mes. El març, un miler de professors noruecs van ser arrestats i enviats a camps de concentració. Posteriorment, prop de 500 professors van ser enviats a Kirkenes, a un camp de treball al cercle polar àrtic. La represàlia es va fer coneguda per la població, que va aconseguir forçar l'abandonament del projecte de formació feixista i de la instauració de les estructures adients per fer-ho. El novembre, tots els professors havien tornat a la seva població d'origen.

Salvant marits jueus a Berlín, 1943

A les acaballes de la Segona Guerra Mundial, i després de perdre la batalla de Stalingrad, la unitat especial Leibstandarte de les SS va tornar a Berlín amb una única missió: fer de la ciutat un lloc absolutament lliure de jueus. El 27 de febrer va tenir lloc un empresonament massiu dels jueus que encara quedaven a Berlín. Les dones dels arrestats, majoritàriament provinents de matrimonis mixtos, van aconseguir saber on eren els seus marits, al carrer Rosenstrasse, i s'hi van començar a reunir. Van decidir tornar-hi el dia següent per demanar la tornada dels seus marits a casa. Les protestes van continuar el dia 1 de març, però també a partir d'aquell dia van començar les deportacions a Auschwitz. Les protestes van seguir fins que el mateix Goebbels va decidir l'alliberament d'aproximadament 2.000 jueus que havien estat empresonats a Rosenstrasse. La decisió va respondre a la mala imatge que donaven les protestes i a la necessitat de millorar la moral de la població berlinesa. L'alliberament, per tant, va ser conseqüència directa de l'obstinada resistència de les dones que es van manifestar.

ENTREVISTA

Pepe Beunza, primer objector de consciència de l'Estat Espanyol

Cèlia Cernadas

Periodista

Pepe Beunza va ser la primera persona en introduir a l'Estat espanyol una nova forma de lluita contra l'exèrcit. Al 1971, encara en ple franquisme, va optar per la desobediència civil, i va haver de pagar amb la presó per la seva renúncia a l'exèrcit. Aviat es va convertir en un referent internacional, iniciant el que més tard es convertiria en el moviment d'insubmissió que finalment va aconseguir acabar amb el servei militar. L'entrevista repassa aquests fets i la seva trajectòria al llarg dels darrers anys.

Vostè va ser el primer objector de consciència antimilitarista i pacifista d'Espanya, durant la dictadura del general Franco, i va obrir el camí a milers de joves que després es van negar a fer el servei militar. Va ser una decisió molt preparada?

Sí, molt meditada i preparada. Vaig estar dos anys per decidir-me i dos anys més per preparar l'acció. Després d'haver participat a les lluites universitàries, l'any 67 vaig conèixer el tema de l'objecció de consciència. Tot i que la lluita que predominava era la del Partit Comunista, jo procedia d'ambients cristians i d'escoltes, i estava en una altra onda. Un estiu vaig anar amb la Comunitat de l'Arca a França, i vaig conèixer Lanza del Vasto. Em van parlar de Gandhi, de l'objecció de consciència, de l'agricultura ecològica, de la lluita contra la guerra d'Algèria, de l'ocupació de centrals nuclears... A mi se'm va obrir la ment. El problema, és clar, va venir quan vaig tornar a Espanya. , allà hi havia llibertat, però aquí no. Després de molt rumiar, vaig decidir fer objecció. I això implicava preparar-me per anar a la presó. I com es fa això? Calia fer una preparació mental i física, amb dos objectius: resistir, perquè quan sortís de la presó volia fer altres coses, i aconseguir una llei que reconegués l'objecció de consciència. Per tant, perseguia un objectiu personal i un objectiu polític. Vaig fer ioga, vaig aprendre a fer manualitats, a tocar la flauta... Un dia a la setmana feia dejuni i em vaig fer un reconeixement psiquiàtric, per saber com podria respondre a una tensió molt forta. A nivell polític, vam preparar grups de suport a València, Madrid i el País Basc, i vam fer una ruta per Europa, perquè no volia que el meu fos un martiri inútil. Aquesta campanya va tenir molt èxit, perquè en aquella època Europa estava en una mica dolguda perquè encara existís Franco. Ja havia passat el maig del 68, parlem de l'any 70. Per als demòcrates europeus, Franco era un ofensa. Quan els pacifistes europeus van veure un pacifista espanyol, s'hi van bolcar.

Però com va arribar a aquest convenciment i a aquesta decisió? Estem parlant d'un context de dictadura, no hi havia cap tradició pacifista, el concepte de la noviolència era relativament nou i totalment desconegut a l'Estat Espanyol. Tenia arrels ideològiques familiars?

Nosaltres érem nou germans, el meu pare va fer la mili, era carlista, al meu avi l'havien afusellat els republicans... La meua família no tenia cap precedent. Simplement, el meu pare era un catòlic honest. Però va ser primer de tot la comunitat de l'Arca de França, que cada any feien uns cursos a Castellterçol. A mi m'interessava molt l'acció noviolenta. I vaig anar coneixent gent i es van convertir en els meus mestres. Gent molt valenta, de França, que van oposar-se a la guerra d'Algèria l'any 63. Va ser un grup molt potent, em van acollir, em van ensenyar, em van donar les eines teòriques i pràctiques i em van donar l'impuls. Vaig viatjar molt per Europa, i vaig conèixer altres objectors que havien anat a la presó. Aquí a Espanya l'objecció de consciència era totalment desconeguda. Només havia sortit un article a El Ciervo i a El Mundo Social, una revista dels jesuïtes. Els únics que existien eren els Testimonis de Jehovà, n'hi havia 150 a la presó per negar-se a fer la mili, però ells no perseguïen cap objectiu polític.

Va tenir por?

Tenia una por terrible. Una por física, per si em feien mal, i por moral, per si no n'era capaç i defraudava la gent. Però en el moment que vaig dir no, i vaig entrar al calabós, vaig tenir una sensació d'alegria immensa; em vaig sentir tancat com un lleó, però al mateix temps estava content perquè ho havia fet, perquè m'havia atrevit. Va ser un moment molt fort. I a partir de llavors va ser aguantar i aguantar.

Com va interpretar l'esquerra la seva decisió? Donaven suport a la lluita noviolenta com la que vostè defensava?

Això va ser molt dur, perquè el sentiment de solitud era molt fort. Jo a València era relativament conegut perquè ja portava anys lluintant des de la universitat. L'esquerra em respectava, però pensaven que estava boig. Per a ells, anar a la presó era absurd, la tàctica era escapar-se. A més, ells deien que s'havia d'anar a la mili per aprendre a utilitzar les armes i estaven per la revolució violenta. Era l'època del Che Guevara, de la guerra de Vietnam..., però també l'època de Martin Luther King. Per tant, no estàvem orfes del tot.

Llegeixo una frase seva que apareix al llibre "La utopia insumisa de Pepe Beunza", de Pedro Oliver: "És meravellosa la força de la noviolència i la desobediència civil. Els estava dient a uns policies que anava a cometre un delictes i no podien fer res per evitar-ho".

A mi la policia de València ja em coneixia. Uns dies abans de negar-me a fer la mili, em van trucar, que volien parlar amb mi. Vaig anar a la comissaria, i em van preguntar que què era això que no pensava fer la mili. Jo els ho vaig confirmar i d'aquí ve la frase: estava a punt de cometre un delictes i els policies no podien evitar-ho de cap manera. Llavors vaig comprendre la força i la intel·ligència de la noviolència. Una de les condicions és que la noviolència no ha de ser clandestina, tot i que has d'escollir bé el moment i el lloc per fer pública la teua acció. I en aquell moment els policies no podien recórrer a les armes. La policia està molt preparada per a l'acció violenta, però davant l'acció noviolenta, no saben què fer.

Pedro Oliver, autor del llibre i insumís, considera que vostè li ha donat un contingut contemporani al manament cristià del "No mataràs". Podem vincular la seva decisió ideològica al catolicisme social o al pacifisme social?

Per a mi, les arrels cristianes eren molt importants, perquè així m'havien educat, també en el manament de "No mataràs" que no es practica gens. Fa uns anys, durant un acte sobre Gandhi, es va organitzar una taula rodona amb diverses persones, i cadascuna tenia 5 minuts. I jo em vaig passar els 5 minuts dient: "No mataràs". I els vaig dir als assistents: "no sé si recordareu el que han dit els altres, però del que he dit jo segur que sí". És un missatge tan evident... La idea me la va ensenyar una anarquista francesa, que es deia Marie Laffranque, que anava en cadira de rodes i va venir a Espanya a manifestar-se. Ella era anarquista, i reivindicava el "No mataràs", una persona no creient i m'ho havia de recordar a mi, que era catòlic! Es tracta de tenir una cultura de vida.

De totes maneres, va arribar un moment que em vaig adonar de tot l'engany i tot el muntatge estructural de l'Església. A Espanya els bisbes tenien càrrecs militars, beneïen canons i presidien desfilades, aquí va haver un xoc. La missa de la presó, que era obligatòria, era una cosa increïble, totalment feixista. Jo em vaig revoltar i em vaig anar distanciant de l'església oficial.

Al final va passar dos anys a la presó i quinze mesos a un batalló disciplinari al Sàhara. Va afrontar dos consells de guerra. Va valdre la pena?

Quan un passa aquest temps a la presó, és temps que t'han robat. Hi vaig entrar amb 23 anys i en vaig sortir als 27. Quan hi vaig entrar estava acabant els estudis i quan en vaig sortir els meus companys ja havien trobat feina, s'havien casat i tenien un fill. Però puc dir que el nostre balanç és espectacular. Ni el moment més optimista podíem somiar que 30 anys més tard desapareixeria la mili. Era una cosa impensable. Prop d'un milió de joves es van declarar objectors, 40 mil es van fer insumisos i estaven disposats a anar a la presó... i l'any 2001 la mili havia desaparegut. Per tant, tenim un balanç molt dur, però molt positiu. Vam passar moments difícils, però també van haver moments molt divertits, i això també s'ha de dir. Crec és l'aventura més apassionant que podem oferir a un jove: ficar-se en la lluita noviolenta per transformar la societat, per la justícia, pels drets humans. Tindrà emocions fortíssimes, tindrà patiments, però també unes alegries extraordinàries. Si tu vols anar a l'Everest, t'has de preparar; doncs per a aquesta lluita, també. I no comences anant a l'Everest, comences pel Tibidabo, poc a poc, no?

Perquè vostè també hagués pogut dir: no vull fer la mili, i per tant m'escapo i me'n vaig a viure a l'estranger...

Sí, és clar, però jo el que volia era canviar la societat, volia ser un revolucionari, a mi no m'interessava passar per la vida com un vegetal, com una flor maca.

Quan va sortir de la presó, què va fer? Com va continuar la seva lluita?

Quan vaig tornar del Sàhara vaig treballar amb Justícia i Pau, en una campanya a favor de l'objecció de consciència i la instauració d'un servei civil, on recollíem signatures. En vam aconseguir unes 900, i les vam presentar a l'Església i al govern. De passada vaig fer xerrades per tot l'Estat Espanyol i vaig poder contactar amb molta gent. Així vam crear un grup amb qui vam encetar la campanya de Can Serra, a l'Hospitalet. Amb la mort de Franco, els objectors van començar a sortir per tot arreu. Aquests grups de suport van ser el germen de la insubmissió. Vaig estar dos anys d'okupa a Gallecs, i després vaig entrar de professor a una escola de Caldes de Montbui i allà em vaig establir una mica. Però vaig continuar fent xerrades i donant suport als insubmisos: els acompanyava a la presó i els recollia quan sortien, els escrivia... Així fins al 2002, quan va desaparèixer el servei militar obligatori. Però no vam tenir ni temps de celebrar-ho, perquè va venir la invasió d'Iraq i la campanya Aturem la guerra, les accions a favor del desarmament... He participat en tot el que he pogut.

Per tant, la noviolència continua vigent com a eina de canvi i de pressió...

És clar. Fa poc, per exemple, vaig llegir un article de Manuel Castells, on deia que per aconseguir la independència de Catalunya només queda l'alternativa de la desobediència civil.

I com s'articula aquesta desobediència perquè sigui efectiva?

Doncs amb una vaga general; però també no pagant impostos, creant estructures paral·leles d'autogovern... S'hauria d'estudiar molt bé. Són lluites a llarg termini. Però mira què ha passat a Tunísia. És com l'existència de l'exèrcit. Els exèrcits són inútils, perquè no ens poden defensar de res. Però no hi ha cap partit polític parlamentari que defensi l'eliminació dels exèrcits. Algun dia algú s'adonarà que tota aquesta despesa militar és ridícula. Amb la quarta part del que es gasta al món en armament podríem tenir resolta la fam, la pobresa, l'accés a la vivenda... Algun dia s'encendrà la llum, però no ho farà sola. Aquí a Catalunya, el partit de [Joan] Carretero ha proposat la creació d'un exèrcit català i a mi se'm posen els pèls de punta. Tota la ideologia militar es basa en l'engany. Que si hem de protegir la frontera sud; però si el govern espanyol li està regalant armes al Marroc!

Quina seria l'alternativa als exèrcits?

Quan parlem d'eliminar els exèrcits, queda com una idea negativa. La proposta positiva seria crear un Servei Civil o unes Forces de pau noviolentes. En un conflicte, només tenim l'exèrcit per intervenir-hi, i el conflicte es complica. Hauríem de tenir gent preparada en mediació, en negociació, en interposició. És clar que hem de continuar debatint: de violència en sabem molt, de noviolència som tots aprenents. La violència està molt mitificada, i la violència no porta més que destrucció, teva i dels altres. Mira, sinó, la bomba atòmica. Catalunya podria ser pionera en aquest àmbit: per què no creem un cos de diplomàcia paral·lela, de mediació, com fan Noruega, o Suècia?

TRIBUNA

El futur d'ETA i la qüestió democràtica

Pedro Ibarra
Lokarri

L'últim comunicat d'ETA (10 de gener de 2011) és el propi i inevitable d'una organització política violenta que no acaba d'assumir que ha de tancar —en silenci— la paradeta. D'una banda, sí que està convençuda de la fi de la seva història, entre d'altres raons, i sobretot, perquè la "seva" organització civil, l'esquerra *abertzale*, ha decidit tancar amb ella. Amb prudents i mesurades però molt clares paraules, l'esquerra *abertzale* ha decidit optar exclusivament i a tots els efectes per les vies polítiques pacífiques. Però, d'altra banda, ETA no pot resistir-se a la nostàlgia que ells puguin "vigilar" que el procés democràtic (que ells conceben com un procés cap a l'autodeterminació i la independència) arribi a bon port. D'allà sorgeix aquesta última frase del comunicat en la qual diuen que continuaran lluitant fins que acabi l'esmentat procés.

Sens dubte, aquesta última frase/afirmació, seriosament, no se la creuen ni ells mateixos. És un acte de retòrica avantguardista dirigida al seu entorn, o potser a ells mateixos, o fins i tot a pocs d'ells mateixos; és una concessió a una minoria interna més intransigent. Sembla bastant evident que ETA no tornarà a actuar, independentment del que passi amb el procés. Però una cosa és que no ho faci i una altra cosa és que digui que mai no ho farà. Som -insisteixo- al terreny de la retòrica. Ningú, incloent-hi el mateix Govern i sens dubte l'esquerra *abertzale*, creuen que tornaran enrere. ETA no farà res, es legalitzi o no l'esquerra *abertzale*. El que sí que entra dins del probable és que, després de la legalització, faci un nou comunicat de tancament definitiu, ja sense cap literatura. Serà el moment de dir que el procés, gràcies a ells, ja està encarrilat cap a la victòria final i que per tant el deixen definitivament. Els nivells d'ignorància, arrogància i autoengany que poden exhibir en els seus comunicats les organitzacions armades sectàries (és el que és ETA des de fa molts anys) no tenen límits. És el que hi ha. En aquest cas... afortunadament.

Aproprant-nos més als fets, tant el comunicat com especialment el procés iniciat per l'esquerra *abertzale* ja fa temps estableixen dos escenaris de conflicte separats. En primer lloc, hi ha el problema (que no, en cap manera, el conflicte polític) d'ETA. El tema és com establir un acord sobre la seva dissolució, que d'altra banda no seria estrictament necessari formalitzar. Aquest és l'escenari real que ara s'obre, i entra dins del molt probable que ETA i el Govern iniciïn contactes dirigits a aquest fi de tancament definitiu.

Per a ETA no resultaria gaire problemàtic:

- sempre que quedí clar que ells es retiren perquè volen, i
- sempre, a més, que s'atorguin promeses governatives sobre una progressiva reincorporació de presos i exiliats a la vida civil.

I el Govern no tindria gaires inconvenients:

- sempre que els contactes no semblin ni tan sols simbòlicament lligats a concessions polítiques,
- sempre que ell -el Govern- pugui fer també un discurs sobre l'evidència de la derrota d'ETA, i
- sempre, evidentment, que tots els contactes es facin en la més estricta clandestinitat.

L'altre conflicte, que sí que és un conflicte polític, és el que fa referència a la legalització de l'esquerra *abertzale*. Assenyalo que és l'únic conflicte derivat, però ja al seu torn avui desconnectat, de tota la llarga història del conflicte violent al País Basc. Això vol dir que de cap manera són presents a l'agenda política -ni tan sols a mitjà termini- processos o escenaris de converses interpartidàries dirigides a establir nous marcs jurídics o polítics per a Euskadi.

Els nous estatuts de la també nova esquerra *abertzale*, més les seves corresponents declaracions polítiques, són causa -han de ser-ho- d'extrema satisfacció. Ens fan, per fi!, veure el futur amb optimisme justificat.

En primer lloc, perquè suposen el final de la violència en la seva dimensió social. El final de la violència que rebia el suport, o era tolerada, o entesa, per significatius sectors de la societat. Sens dubte, el nostre rebuig a la violència d'ETA s'assenta sobretot en les seves conseqüències, en la mort i en el dolor causats. Però no és menys cert comprovar que tal violència, si bé no rebia un suport directe, sí que era justificada i encoratjada per certs sectors de la nostra comunitat, dels nostres conciutadans, la qual cosa ens produïa un desassossec molt especial, un profund malestar. Rebutjàvem aquestes actituds tant per si mateixes com també perquè conformaven una societat -la nostra societat- amb una cultura política, minoritària però contaminant, pertorbadora, perversa.

Els nous estatuts no són sol paper. Són fets -i a més, en aquest cas, contundents fets- que evidencien l'inici del fi de la violència. D'una banda, encara que no ho garanteix, sí constitueixen una mesura extremament rellevant per acabar amb la violència real d'ETA. I d'altra banda, sí que garanteixen el procés de desaparició de la cultura política de la violència en la nostra comunitat.

El segon motiu de satisfacció és poder afirmar que totes i cada una de les opcions polítiques d'aquest país, incloent-hi la del grup majoritari del nacionalisme basc independentista i socialista, tindran ple dret a presentar-se a l'espai polític, a votar els seus candidats i a exercir el poder polític on hagin estat elegits per a això. Si abans afirmàvem que aquests esdeveniments estatutaris obrien un irreversible

procés de regeneració ètica i política en la societat, ara constatem que també permeten emplenar algunes exigències democràtiques molt apressants. Abans, l'exclusió del l'esquerra *abertzale* del joc polític era criticable. Ara resulta, a més, impossible. L'esquerra *abertzale*, amb els seus estatuts, ha d'estar, pot estar i estarà legalitzada. Registrada i activa com un partit polític més. Si així no resultés, la legalitat democràtica seria greument vulnerada. Sintetitzem les exigències legals democràtiques. Tal com diu el Tribunal Suprem, una organització política no és continuïtat de cap altra declarada il·legal, quan el nou partit, al marge de les anteriors trajectòries polítiques dels seus membres, afirma estatutàriament ser diferent en aspectes fonamentals de l'organització precedent. En concret, les anteriors organitzacions eren il·legalitzades perquè no rebutjaven la violència d'ETA. L'actual formació és radicalment diferent dels seus precedents, perquè rebutja, amb totes les seves conseqüències i en totes les seves dimensions, aquesta violència d'ETA. I per tant, haurà de ser i serà legalitzada.

Una breu menció a la qüestió del passat. Sens dubte, mereix tot el respecte el fet que es demani a l'esquerra *abertzale* que faci una revisió del seu passat, que faci una autocrítica dels seus suports i les seves toleràncies amb la violència. Resulta comprensible que si manté el silenci respecte a aquest passat, aquest pugui ser viscut com una actitud de menyspreu molt reprovable respecte a les víctimes de la violència. Aquestes demandes i eventuais crítiques a l'esquerra *abertzale* són perfectament comprensibles. Però poc tenen a veure amb la qüestió democràtica. L'incompliment d'aquestes exigències de cap manera pot justificar la seva il·legalització. La democràcia propugna la legalització pel que, en el present i de cara al futur, un partit diu que és i actua en conseqüència. Records dolents o bons, antigues amistats i complaences, res tenen a veure amb la legalització. L'exemple s'ha repetit fins a la societat, però continua resultant adequat. Els fundadors i continuadors del Partit Popular van col·laborar (uns) amb la violenta dictadura del general Franco i mai (cap) no van condemnar la dictadura. I a ningú no se li va ocórrer impedir la seva legalització com a partit.

L'esperanto, una eina de pau

Xavier Alcalde
Tècnic de l'ICIP

Històricament, hem comès una injustícia en no incloure l'esperanto i el seu fundador, Lluís Llätzer Zamenhof, en la majoria de cursos, seminaris i recopilacions editorials sobre els teòrics de la noviolència. Perquè hauria de ser-hi, i amb un paper destacat.

Aquesta proposta va sorgir en un context de lluites imperialistes i en absència d'una institució de govern mundial o de resolució dels conflictes entre nacions. Dins el projecte ètic i global en què Zamenhof inclou l'esperanto com a eina bàsica de comunicació hi ha també una sèrie de principis bàsics i universals, de regles de conducta que bé podrien considerar-se com a precursors dels drets humans. Són aquestes idees que es complementen bé amb la noviolència de Tolstoi i que dins del moviment esperantista va encarnar especialment el seu creador, Zamenhof, interessat, com l'escriptor rus, a unir els aspectes més comercials de la llengua a la idea de pont pacífic entre els pobles.

No és casualitat que l'esperanto assolís les seves màximes cotes de popularitat i influència en el període d'entreguerres, en què, de fet, va haver-hi seriosos intents per tal de fer servir la llengua auxiliar universal en la nova arquitectura política internacional sorgida després de la Gran Guerra. Es pensava llavors, i no hi ha res que ens convidi a pensar diferent ara, que l'ús de l'esperanto a la Societat de Nacions hauria facilitat la comunicació entre els pobles fins al punt que hauria pogut evitar la Segona Guerra Mundial. Els esperantistes demanaven la creació de nous controls legals en les relacions entre estats, juntament amb un esperit d'entesa mútua.

Eren moments en què els fets els donaven la raó. Amb desenes de milers de persones aprenent la llengua auxiliar universal, l'esperança d'una societat més justa es veia realment possible. En aquest sentit, es creava la Internacional Catòlica, que també feia servir l'esperanto en un intent d'unir catolicisme i pacifisme.

Una de les principals aportacions del moviment esperantista a l'ideal de la noviolència és la necessitat d'aplicació pràctica de la filosofia per la pau, que històricament ha trobat molt difícil cristal·litzar o materialitzar una idea tan abstracta com és la de la pau. Des de l'esperanto, aquesta idea és molt més concreta i passa per arribar a la mútua intercomprensió i empatia a partir d'una llengua auxiliar comuna per a tothom i fàcil d'aprendre. És a través de la comunicació, doncs, que s'arribarà a la utopia fraternitzadora de l'esperanto.

Com posar en pràctica aquests ideals? Hi ha exemples certament inspiradors, com els japonesos que van traduir les primeres vivències personals de la tragèdia d'Hiroshima i Nagasaki a l'esperanto, la qual cosa va facilitar que esperantistes europeus els traduïssin a les llengües vernacles i va fer possible, doncs, que la societat civil d'altres països fos conscient de les sofrències viscudes per les víctimes de les bombes atòmiques.

Durant la Segona Guerra Mundial s'ha documentat l'existència d'esperantistes que ensenyaven la llengua als camps de concentració, d'altres que amagaven jueus i d'altres que van ser salvats perquè el soldat que els perseguia es va adonar que ambdós eren partidaris d'aquesta causa. Activitats similars han tingut lloc en altres conflictes, com a la Guerra de Bòsnia, tot i que a menor escala. Coneguts són també els ponts entre els blocs de l'Est i de l'Oest construïts pels esperantistes, així com en altres casos de censura i fins i tot en dictadures.

És en aquesta llengua que es va fer una embrionària investigació per la pau que estudiava les arrels socials i econòmiques dels conflictes. De fet, molts dels principals pacifistes de principis del segle passat eren també esperantistes. En aquella època eren paraules gairebé sinònimes que s'evidencien en l'activitat d'intel·lectuals com Edmond Privat, l'amic de Mahatma Gandhi i de Romain Rolland, un dels principals impulsors de l'esperantisme després de la mort de Zamenhof i pacifista noviolent que va fer campanya per la independència de Polònia i de l'Índia.

Però l'aportació de l'esperanto va més enllà del nivell d'entesa entre els estats, en facilitar la coexistència pacífica de les persones, de la gent. En aquest sentit, la UNESCO, que ha reconegut el valor de l'esperanto en diverses resolucions, diu en el seu preàmbul que la pau comença en les ments de les persones. I és aquí on actua la proposta de Zamenhof. Més enllà dels canals oficials de comunicació i més enllà de les declaracions abstractes de cooperació internacional, és al nivell dels contactes personals on es produeix l'impacte.

I és que el pensament del metge polonès evolucionà, com evolucionà el seu moviment. Així, si Zamenhof proposà en els seus darrers anys la creació d'un tribunal europeu per regular conflictes i d'uns Estats Units d'Europa, també l'Associació Esperantista Universal va passar de la utopia a l'internacionalisme pràctic, i va ser una de les primeres organitzacions internacionals a proclamar-se d'acord amb els objectius de les Nacions Unides. Considerant el problema de l'absència d'una llengua mundial unit a la resta de problemes socials, el destí de l'esperanto estaria lligat al del moviment per l'establiment d'un orde internacional més pacífic i just. Avui, en la convergència d'agendes dels moviments socials, els pioners esperantistes estarien en l'essència de la noviolència altermundista promoguda pels activistes per la solidaritat internacional que busquen un nou ordre mundial més just i pacífic.

Podem discutir la viabilitat actual de l'aposta lingüística (molts ho veuen com la solució a gran part dels problemes que pateix l'actual Parlament Europeu), però el que és innegable és l'aportació de Zamenhof a la teoria de la noviolència. És urgent recuperar el seu llegat.

Per saber-ne més veieu el treball d'Ulrich Lins "The work of the Universal Esperanto Association for a more peaceful world". Rotterdam 2000. Esperanto Documents 45 A..

RECOMANEM

El mètode de la NOVIOLÈNCIA

Aldo Capitini

El mètode de la noviolència

Aldo Capitini. *El mètode de la noviolència*. Institut Català Internacional per la Pau; Pagès, 2010. Col·lecció Noviolència i lluita per la pau, 2.

Aldo Capitini. *El mètode de la noviolència*. Institut Català Internacional per la Pau; Pagès, 2010. Col·lecció Noviolència i lluita per la pau, 2.

Com a divulgador valent d'una concepció activa i positiva de la noviolència, Aldo Capitini creia en la primacia de la pràctica directa. Per aquest motiu va anar dues vegades a la presó en temps del feixisme i per això va promoure la primera marxa per la pau de Perugia a Assisi, l'any 1961. Es tracta d'un bon exemple de com fer política, influint en les relacions de poder a través del mètode noviolent, sense ser, però, una persona de partit.

Com a filòsof, és molt suggeridor i fins i tot innovador pel fet de proposar conceptes com la copresència, que amplia el camp de la nostra responsabilitat moral d'éssers pensadors fins a comprendre tothom —els morts, els vius, els qui viuran, les generacions futures, els animals no humans,

tot allò que viu. Amb un llenguatge clar i de vegades també poètic, expressa aquest sentit religiós de la copresència dels vius i dels morts i del respecte cap a tots els éssers vivents.

Aquest llibre ens ensenya tècniques individuals i col·lectives de la noviolència posant l'èmfasi en la necessitat d'entrenament perquè quan arribi el moment de fer-les servir no ens agafi desprevinguts. I hi inclou també exemples de casos d'èxit, perquè vol reivindicar una realitat que massa sovint ens passa desapercebuda: el mètode de la noviolència funciona.

Per a Capitini, el mètode noviolent és l'expressió pràctica de la concepció poètica i religiosa de la copresència, amb una coincidència total entre mitjans i fins, com recorda Giuliano Pontara a la introducció d'aquesta primera edició catalana: "La violència, per més revolucionària que sigui, aplanar el camí als tirans". Una lliçó de la història.

La noviolència, en canvi, es rebel·la contra la passivitat de la noviolència. És una revolució permanent, una lluita continua contra l'adoctrinament destructor de l'autonomia i del sentit d'identitat de la persona (transmutació personal). I també de transformació de les estructures i de les institucions. Contra la guerra i contra el militarisme, contra el dogmatisme i contra la violència intrínseca al fonamentalisme del mercat, contra les dictadures, contra la corrupció i contra l'esclerosi dels partits polítics i de les esglésies. Recordem que Capitini era italià. I recordem també que moltes veus han alertat d'una italianització dels sistemes polítics, incloent-hi el català. Recordem-ho per entendre l'actualitat d'una obra com aquesta en el context que ens és més proper.

J. A.

GANDHI AVUI

NOVIOLÈNCIA PER A UNA
NOVA ERA POLÍTICA

David Cortright

Gandhi avui

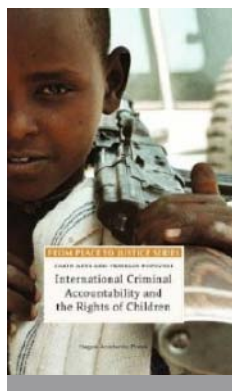
David Cortright. *Gandhi avui: noviolència per a una nova era política*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau; Pagès, 2010. Col·lecció Noviolència i lluita per la pau, 1.

A tothom ens agrada Gandhi. Líders polítics i socials de diferents àmbits i ideologies el citen sovint, entre d'altres coses per justificar discursos de desobediència civil. Li reconeixen una gran victòria fent servir mitjans pacífics davant la violència estructural exercida per l'Imperi britànic. Tot i així, qüestionen que les seves accions es puguin aplicar en altres situacions. Es parla així d'un cas excepcional (juntament, potser, amb els de Martin Luther King i Nelson Mandela) en un context molt concret i que, per tant, no es podria tornar a repetir, perquè va lligat a una persona única en la història.

Per això, davant els conflictes actuals, la pregunta de vegades cínicament retòrica "Què faria Gandhi avui?" es fa servir per legitimar l'ús de la força com a mitjà vàlid i efectiu. L'aposta de David Cortright va molt més enllà. Perquè es planteja seriosament què faria Gandhi, o dit d'una altra manera, què hauria de fer una persona inspirada per Gandhi, com el mateix Barack Obama. Com s'hauria de comportar avui un ciutadà compromès amb la noviolència en un camp de refugiats palestí, al mig de la Guerra de l'Iraq, amb un terrorista suïcida, davant un agressor sexual, en els debats estratègics dins el moviment social per una justícia global o en les noves formes de comunicació?

Amb aquesta obra aprenem que, apart de Gandhi, Luther King i Mandela, la noviolència ha tingut altres noms, com ara Dorothy Day o Barbara Deming, tot i que la majoria dels seus herois són anònims. Això ens ho diu la història, però també la realitat actual. I potser és aquí on el text fa una aportació clau: ens convida a participar-hi i a ser, per tant, herois anònims de la noviolència contemporània. Pocs llibres combinen tan bé les lliçons teòriques amb els consells pràctics necessaris per portar a terme accions noviolentes que tinguin èxit. És a dir, que serveixin per canviar situacions d'injustícia social. En definitiva, un llibre ben escrit i amb contingut, però sobretot un llibre útil.

J. A.

International Criminal Accountability and the Rights of Children

Karin Arts and Vesselin Popovski (ed.). *International Criminal Accountability and the Rights of Children*. Hague Academic Press, 2006.

“Les nostres reflexions de natura exploratòria i orientades al futur han de tenir el coratge de pensar l'impensable i d'imaginar l'inimaginable. Aquesta és l'única manera de sortir de l'espiral perpètua i viciada de violències que no anticipem, respostes no adequades, més violència, etc.”

Amb aquestes paraules s'acaba un llibre acadèmicament excel·lent, en què els autors més sòlids de la justícia penal internacional estableixen un estat de la qüestió de la protecció dels drets dels infants per la justícia criminal internacional. La primera pregunta que es planteja és la següent: els nens que han comès atrocitats i violacions de drets humans han de pagar pels seus crims? La resposta sembla assegurar que, com a norma general, no, ja que els nens s'han de considerar com a víctimes del conflicte armat. Ara bé, si han comès una violació greu dels drets humans, llavors sí es podria justificar una condemna, però sempre que els judicis respectessin les normes internacionals de justícia juvenil, tenint en compte la vulnerabilitat inherent als nens, buscant alternatives a la presó i pensant, en definitiva, a promoure la reintegració a les seves comunitats. Les corts penals internacionals tenen recursos limitats i s'entén que els nens i els adolescents majoritàriament obeeixen ordres i, per tant, resulta molt més eficient, però també més just, perseguir i condemnar qui hi havia darrere d'aquestes actuacions. En segon lloc, es constata que el tractat vigent pel que fa als nens soldats, el protocol opcional a la convenció dels drets del nen que va entrar en vigor el 2002, permet el reclutament voluntari a partir de setze anys, que encara es continua produint en molts països. L'exemple dels soldats britànics menors de divuit anys destinats a l'Iraq seria paradigmàtic en aquest sentit. No poden votar, però sí poden participar en conflictes armats. En tercer lloc, s'assenyala la necessitat de no deslligar la justícia de la veritat i de la pau, de manera que la rendició de comptes pugui portar a una construcció de la pau més sostenible, atès que aquest tema afecta el passat però tindrà també conseqüències en el futur. Així, per exemple, la persecució dels principals líders polítics i militars del Japó i de l'Alemanya nazi després de la Segona Guerra Mundial hauria permès a les societats japonesa i alemanya superar els sentiments col·lectius de culpa.

Són més útils els mecanismes de responsabilitat a escala global o potser s'hauria de tendir a aplicar la justícia des de l'àmbit local? En tot cas, sí hi ha consens en el fet que aquests mecanismes haurien de tenir sempre una perspectiva específicament enfocada als infants. En el llibre es parla de conceptes com la dignitat humana, de valors comuns a totes les persones, de la vulnerabilitat, però també de la resistència dels infants en les circumstàncies més difícils. I de la importància de prevenir i, per tant, de l'entrenament de les forces armades en el respecte als drets humans i als drets dels infants. Un llibre imprescindible per a tots els estudiosos d'aquest tema, però també per als interessats en la seva vessant més aplicada als conflictes armats, com els cooperants, però també periodistes o soldats membres de les anomenades “missions humanitàries”.

J.A.

Janadesh

Janadesh és la paraula hindi que significa 'el veredict del poble'. També és el nom del documental produït per Quepo i que explica la fascinant marxa de 26.000 persones durant 350 kilòmetres al llarg de vint-i-cinc dies per tal de reclamar a les autoritats índies un millor repartiment de la terra. El documental compta amb molts aspectes ressenyables. En primer lloc, per revelar uns fets que van succeir l'any 2007 i que, tot i la seva importància, en termes mediàtics no van rebre la més mínima atenció. És clar, es tractava d'una marxa no violenta i amb un objectiu de justícia social, no es tractava d'una

guerra, ni tampoc incloïa aspectes morboses.

Un altre element destacable del documental és la seva construcció coral, atès que membres de la marxa van construir la història al llarg del camí. Però per sobre de tots ells apareix Rajagopal, líder del moviment Ekta Parishad, organitzador de la protesta. Les seves paraules reflecteixen la seva convicció i clarividència polítiques, com a inspirador de la marxa, com a hereu del pensament ghandià, com a orador en els moments de descans, com a estrateg a l'hora d'explicar els seus moviments polítics i, per sobre de tot, com a autèntic líder i activista d'una organització que l'ha de sobreviure.

Janadesh és la història d'una lluita, d'un somni col·lectiu, en un moment en què a les nostres societats "avançades" queden pocs somnis col·lectius i malauradament els que s'hi assemblen sovint tenen més a veure amb vint-i-dues persones perseguint una pilota.

P.A.

Peace and Collaborative Development

<http://www.internationalpeaceandconflict.org/>

Peace and Collaborative Development Network és, com el mateix portal es defineix, una xarxa professional per fomentar el diàleg i l'intercanvi de recursos sobre desenvolupament internacional, resolució de conflictes, gènere, drets humans i altres camps relacionats. Ser-ne membre és gratuït i permet connectar amb els recursos, la investigació i, sobretot, amb altres professionals de tot el món.

És una excel·lent font per a qualsevol àmbit de la construcció i l'educació per a la pau. Cada setmana s'hi generen nous debats, publicacions i projectes sobre el camp. Constantment s'hi envia informació sobre beques, informes, debats, esdeveniments, formació i notícies de tot el món.

En uns temps en què les xarxes socials són en boca de tothom, l'auge de determinades xarxes especialitzades és necessari per a la gestió de la informació per part dels professionals. PCDN és un portal que empra alguna de les eines 2.0 que estan més en voga per possibilitar la creació de xarxa i, el que és més important, per oferir una plataforma per compartir coneixement.

En tractar-se d'una iniciativa bastant pionera en el camp de la pau està tenint un impacte considerable dins la comunitat. Caldrà estar atents a com va adequant els seus serveis a les necessitats dels seus professionals i a com filtra la informació per evitar un dels problemes més comuns en aquest tipus de llocs web: l'excés d'informació.

G.M.

ACTUALITAT

NOTÍCIES DE L'ICIP

“Om Mohammad”, un documental sobre la vida quotidiana de les dones de Gaza, s'estrena a Olot

Per encàrrec de l'ICIP, el fotògraf i realitzador Dani Lagartofernández va viatjar a Gaza per documentar un dia en la vida de Sabah, una vídua mare de cinc fills, dels quals un viu a Catalunya. Sabah és directora de l'associació local Beit Almos-tuqbul, que treballa donant suport a dones i famílies del poble de Khuza'ha en un entorn agrícola castigat per la guerra. El resultat és el documental de quinze minuts “Om Mohammad. La mare de Mohammad”, disponible en català, castellà i anglès. Una producció que complementa les activitats que ha promogut l'ICIP per commemorar el desè aniversari de la resolució 1325 de l'ONU, on es reconeixia les dones i nenes com a principals víctimes dels conflictes, així com el paper fonamental que poden jugar en la seva resolució.

El documental es va estrenar a Olot el 29 de gener, acompanyat de l'exposició “Paraules descalces. Dones fent pau”, també de Dani Lagartofernández, una mostra de fotografies de tretze dones que treballen per la reconciliació a Israel, Cisjordània i Gaza.

Per veure el documental: <http://vimeo.com/16425653>

La Biblioteca de l'ICIP, a punt d'obrir portes amb un fons inicial de 2000 volums

Les portes de la nova biblioteca de l'ICIP, especialitzada en temes de pau, seguretat i conflictes, ja és a punt d'obrir portes. De moment es pot consultar gran part de les obres disponibles a l'ICIP en el Catàleg de la Xarxa de Biblioteques Especialitzades de la Generalitat de Catalunya (XBEG), de la qual en forma part. Actualment ja consta de gairebé 2000 exemplars.

La biblioteca està destinada al públic en general i disposa d'una sala de consulta. També es preveu servei de préstec per a investigadors acreditats vinculats a universitats i centres de recerca.

El fons està en constant creixement i es preveu un augment de volums considerable cara el proper any. Entre el material adquirit, també hi figura materials audiovisuals que, a curt termini han d'acabar configurant una mediateca, que serà una de les branques de la biblioteca.

Podeu visitar-la i gaudir dels seus serveis a Gran Via de les Corts Catalanes 658, baixos. L'horari d'obertura és de dilluns a dijous, de 9h a 18.30h i els divendres de 9h a 14h.

Serveis addicionals per als usuaris de la biblioteca

Apart de l'apartat de monografies i llibres, la biblioteca ha desenvolupat nous serveis per posar a disposició dels usuaris de la biblioteca:

- Accés a les bases de dades “Political Science Complete” i “International Security & Counter-Terrorism Reference Center” que buiden centenars de publicacions especialitzades de l'àmbit.
- Servei de consulta de números de l'any en curs i retrospectius de 155 revistes electròniques especialitzades en temes de pau i conflictes.
- Publicacions periòdiques

L'ICIP al Fòrum Mundial d'Educació de Santiago

Del 10 al 13 de desembre, l'ICIP va participar al Fòrum Mundial d'Educació, celebrat en el marc del Fòrum 2010 de Santiago i centrat en l'àmbit de l'educació, la investigació i la cultura de pau. El president de l'ICIP, Rafael Grasa, va intervenir al plenari internacional sobre recerca per la pau. L'Institut, a més, va assumir l'organització de dos tallers. Al primer, amb el títol “És possible mesurar la pau?”, hi van intervenir la directora de l'ICIP, Tica Font, i el president, Rafael Grasa, a més de membres de l'Escola de Cultura de la Pau, del Centre d'Estudis per la Pau Josep Maria Delàs i de l'Institut de la Pau i els Conflictes de la Universitat de Granada. Al segon taller, conduït per la responsable de formació i difusió de l'ICIP, Elena Grau, i el fotògraf i realitzador, Dani Lagartofernández, es van presentar propostes de comunicació i sensibilització de pau en format no convencional.

Publicacions

La Declaració de Barcelona sobre el Dret Humà a la Pau ja està disponible en cinc idiomes: català, castellà, anglès, francès i àrab. Aquest document recull el que es va aprovar al juny a Barcelona després de llargs mesos de debats amb participació internacional. La campanya pretén aconseguir que l'ONU reconegui la pau com un dret fonamental, de manera que es lligi pau, desenvolupament i drets humans

Ja està disponible, de moment en català i en francès, la relatoria del seminari "Conditions pour la consolidation de la paix en Côte d'Ivoire" que l'ICIP va organitzar a finals de setembre a la capital econòmica, Abidjan, en col·laboració amb el CERAP (Centre de Recherche et Action sur la Paix) i la Universitat de Bouaké.

S'ha publicat el Working Paper número 8 d'aquest any, amb el títol "Conflict, peace and security in Africa: an assessment and new questions after 50 years of african independence", de Rafael Grasa i Óscar Mateos.

NOTÍCIES DEL MÓN

Revoltes al nord d'Àfrica i Orient Pròxim

Des de les primeres setmanes de l'any ens trobem amb un bon nombre de països —Tunísia, Egipte, Jordània, Iemen...— on la ciutadania ha decidit prendre el carrer per tal de demanar canvis als governs respectius. Es tracta de clams contra la corrupció i que demanen governs més democràtics. Fins ara s'han de lamentar algunes víctimes mortals, però les manifestacions han estat majoritàriament pacífiques i els règims no han gosat reprimir-les de manera violenta. A més, en alguns casos els exèrcits s'han mostrat com a garants de la pau i legitimadors de les protestes. No sabem on desembocaran ni el límit geogràfic d'aquesta onada democratitzadora (a la Xina s'ha prohibit la paraula *Egipte* a Twitter), però els avenços, si són a conseqüència de mobilitzacions pacífiques ciutadanes, benvinguts siguin.

Procés d'independència al Sudan

Entre el 9 i el 15 de gener es va portar a terme un referèndum per la independència al sud del Sudan. El resultat ofereix pocs dubtes: amb un 97% de participació, un 98% va votar a favor de la secessió. Aquest fet és un pas més en el marc de la pacificació de la zona. El 2005, després de vint anys de guerra civil entre el sud i el nord, es va signar un acord de pau que incloïa la celebració d'aquest referèndum i l'establiment de la gestió conjunta dels recursos energètics. Els passos donats no garanteixen un futur fàcil, atès que part de la frontera no ha estat delimitada. Tampoc ho ha estat la distribució dels guanys de les reserves petrolíferes, i algunes zones del país, com Abyei, precisament pel fet de ser una regió en disputa, té encara pendent la celebració del referèndum.

Constitució de la Comissió de Solidaritat del Parlament de Catalunya

Recentment ha començat una nova legislatura al Parlament de Catalunya, i com és prescriptiu s'han configurat les diferents comissions. El 19 de gener es va constituir la Comissió de Solidaritat i Cooperació, que inclou 17 membres del Parlament i tots els grups parlamentaris. Aquesta comissió parlamentària és l'encarregada de les polítiques de cooperació al desenvolupament, de solidaritat i també dels temes de pau. Els seus membres són Marta Alòs, Pere Aragonès, Joan Boada, Joan Ferran, Anna Figueres, Gerard Figueres, Lluís Guinó, Roberto Labandera, Joan Laporta, Rafael López, Rafael Luna, Caterina Mieres, Anna Miranda, Begonya Montalban, Roger Montañola, Carles Pellicer i Núria Segú.

Declaració d'ETA

El 8 de gener de 2011 la banda terrorista ETA va fer una nova declaració d'un alto el foc "permanent, general i verificable". Certament, no es tracta d'una declaració de punt i final, però no deixa de ser un pas endavant. Per tal de fer una anàlisi dels escenaris que aquest fet comporta, en aquest número podem llegir l'article de Pedro Ibarra "El futur d'ETA i la qüestió democràtica". Tant de bo les esperances de pau no es vegin frustrades una altra vegada.

Rafael Grasa, President de l'ICIP
Tica Font, Directora de l'ICIP
Pablo Aguiar, Coordinador del número
Guifré Miquel, Coordinador de la revista electrònica
Disseny/Maquetació: ComCom

Han participat en aquest número:
Pablo Aguiar, Javier Alcalde, Jaume Botey, Cèlia Cernadas, Luca Gervasoni, Rafael Grasa, Elena Grau, Pedro Ibarra, Marta López, Guifré Miquel, Pere Ortega, Carlos Pérez Barranco.